

ANTON ŠTRUKELJ

Casta meretrix

Z dragoceno Jagnjetovo krvjo očiščena Cerkev

»Credo unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam« (Verujem eno, sveto, katoliško in apostolsko Cerkev). Drugi vatikanski koncil uči, da je »Cerkev že na zemlji obdarovana z resnično, čeprav nepopolno svetostjo« (C 48). Ko izpovedujemo brezmadežnost in svetost Cerkve, pa ne smemo zamolčati senčne plati resničnosti: v Cerkvi je tudi greh, ker jo sestavljamo grešni ljudje. »A veliko bi pridobili, če bi kristjani vedno znova uvideli, za kakšno ceno je bila odkupljena svetost Cerkve,« pravi Hans Urs von Balthasar v razpravi »Casta Meretrix«.¹ Nekoliko nenavaden naslov »čista nečistnica« izhaja od cerkvenih očetov in označuje »sveto Cerkev iz grešnikov«. Cerkev je namreč sveta, tudi če so v njeni sredini grešniki: »Medtem ko je bil Kristus 'svet, nedolžen, neomadeževan' in ni poznal greha, temveč je prišel v spravo za grehe ljudstva, pa ima Cerkev v svoji sredi grešnike, je hkrati sveta in vedno potrebna očiščevanja ter nikoli ne preneha s pokoro in prenavljanjem« (C 8; prim E 3; 6).

1. Pomen izraza »čista nečistnica«

Patristična podoba o grešnosti Cerkve se javlja tudi v srednjem veku. Balthasar navaja dva primera. Najprej Danteja, ki vidi, da v

Anton Štrukelj, *Casta Meretrix*. *Durch das kostbare Blut des Lammes gereinigte Kirche*. Ta članek je bil napisan na željo uredništva Mednarodne katoliške revije *Communio*. Številni prevodi.

vozu Cerkve namesto Beatrice sedi babilonska nečistnica skupaj z nekim velikanom (francoskim kraljem). Še krepkejša so besede, ki jih izreka veliki teolog in pariški škof Wilhelm d'Auvergne: »Cerkveni voz danes ne pelje več naprej, ampak nazaj, ker konji tečejo vzvratno in vlečejo voz nazaj. [...] Kdo ne bi tako strašne popačenosti imel za Babilon namesto za Kristusovo Cerkev, kdo je ne bi označil za puščavo namesto za božje mesto? [...] Zaradi te strašne umazanije nizkotnih in mesenih ljudi, ki v takem številu preplavljajo Cerkev, da so od samih plev drugi v njej zakriti in nevidni, heretiki imenujejo Cerkev nečistnico in Babilon. S pogledom na zavržene in na kristjane zgolj po imenu bi mogli po pravici tako čutiti in govoriti, vendar se ti sramotni nazivi ne nanašajo na vse kristjane. To ni več nevesta, ampak strašno divja pošast. [...] Jasno, da o njej v takšnem stanju ni mogoče reči: 'Vsa lepa si, in madeža ni na tebi'.«²

2. Tema v Stari zavezi

Že zdavnaj pred Ozejem je zaveza med Bogom in izraelskim ljudstvom opisana v podobi poroke. Zato je odpad od Jahveja prešuštvo. Tako govori Gospod: »Ne smeš se priklanяти drugemu bogu, ker je Gospodovo ime 'Ljubosumni', ljubosumen Bog je. Nikar ne sklepaj zaveze s prebivalci dežele!« (2 Mz 34,14–15). Vendar je Izrael prelomil zavezo, ki jo je Bog sklenil z njim.

Tragika in hkrati bolečina Boga je nezaslišano prikazana pri preroku Ozeju. Bog mu ukaže, naj gre k hotnici, jo vzame za ženo in z njo spočenja otroke prešuštva, na katere bo padla sramota njihove matere. Prerok Izaija ogorčeno toži nad Jeruzalemom: »Kako se je sprevrgla v vlačugo zvesta prestolnica! Polna je bila pravice, pravičnost je bila v njej, zdaj pa morilci« (Iz 1,21). Po preroku Jeremiju Bog spominja ljudstvo »na predanost tvoje mladosti, ljubezni tvoje zaročne dobe, ko si hodila za menoj v puščavi« (2,2). Žal mora Bog svojo ljubljenko prepustiti sovražnikom. A tudi kazni in zavrženje sta skrivnost Božje zvestobe. Ezekiel privede podobo

skoraj do neznosnosti, ko opisuje nesramno Izraelovo zakonolomstvo: najprej v 16. in nato v 23. poglavju.

Tema po izgnanstvu zbledi. V ospredje pride posameznik, zlasti v Visoki pesmi. Ob tej viziji bo nova zaveza razvijala teologijo Cerkve kot neveste. Poročna skrivnost je v središču Balthasarjeve ekleziologije.³ »*Ženitovanjskost* ostane najbolj notranja skrivnost Cerkve, blažena in boleča obenem, ker svoj izvor vedno na novo dobiva iz ponavzočevanja križa.«⁴ V uvodu v razlago Visoke pesmi Adrienne von Speyr zapiše: »Nič ni času primernejše kakor poglobljanje v to skrivnost zaročništva med Kristusom in Cerkvijo. Samo iz tega, ne iz spreminjanja institucionalnih struktur je mogoče pričakovati učinkovito prenovo Cerkve.«⁵

3. Tema v Novi zavezi

Novozavezna govorica deluje bolj zadržano. »Nasproti fortissima Gospodovih izrekov tukaj govori nekdo, ki je 'krotak in iz srca ponižen'. Ne bo se prepiral in ne bo vpil. Nihče ne bo slišal njegovega glasu na ulicah' (Mt 11,29; 12,19). Toda to tiho govorjenje je še stopnjevana moč, najtišje plapolanje najbolj vročega plamena« [str. 215] Sin dopolni, kar so povedali preroki. Nove zaveze ni mogoče razlagati brez stare. Učlovečenje je dokončna izpolnitev dotedanjega.

Na odru življenja »so evangelijski prizori od nekdaj pritegnili pozornost cerkvenih očetov: hotnica pri Luku 7, dvomljiva Samarijanka s svojimi šestimi/sedmimi možmi, prešuštnica (Jn 8), pri Jn 12 neka Marija, ki vsaj posnema kretnjo grešnice (Lk 7), Magdalena, iz katere je bilo izgnanih sedem hudih duhov in je bila oblita s krvjo križa ter je kot prva v Cerkvi oznanila vstajenje. To nazorno gradivo stoji skupaj s ponovno ugotovitvijo, da Jezus zelo rad 'obeduje s cestninarji in grešniki' (Mr 2,15–16; Mt 9,1), da 'je požrešneš in pijanec, prijatelj cestninarjev in grešnikov' (Mt 11,19). In to gradivo opravičuje besedo sodbe: 'Resnično, povem vam: cestninarji in vlačuge pojdejo pred vami v Božje kraljestvo. Janez

je namreč prišel k vam na poti pravičnosti in mu niste verjeli; cestinarji in vlačuge pa so mu verjeli' (Mt 21,31–32). Tako bo tudi sin, ki je vse svoje imetje zapravljal z nečistnicami, z očetom obhajal gostijo pred onim, ki je ostal doma (Lk 15,11s)« [str. 215s.]

Balthasar pripominja, da v teh pripovedih »vsa luč sije na Gospoda: na dogodek njegovega odpuščanja grehov. Nečistnica stoji povsem nepoudarjeno, je le ponazorilo. To je tako izrazito, da Gospod ob prešuštnici najprej pokaže solidarnost grešnih Judov z njo, solidarnost z grešniki, in ji šele nato, skoraj mimogrede, skoraj samoumevno, odpusti grehe. Svetloba pade na trditev: 'Kristus je ljubil Cerkev in sam sebe dal zanjo, da bi jo v vodni kopeli z besedo *posvetil* (konsekriral, hagiodyein), jo *očistil*, da bi *sam sebi* za poroko napravil veličastno Cerkev, ki ne bi imela madeža ali gube ali kaj podobnega' (Ef 5,25–27). To je tako zelo pomembno, da vprašanje, česa jo je očistil in kakšna je bila prej, stopi povsem v senco. Tudi nečistnice pridejo na svetlo šele v trenutku, ko so že oblečene z Jezusovo milostjo, ko v kesanju padejo k njegovim nogam. Vsa svetloba pade na postavitev pokonci, na odvezo« [str. 217s.].

Milost odpuščanja je seveda povezana z naročilom, naj ne greši več. Nobene varnosti ni: odpad ali ponovni padec je vedno mogoč. Nezmotnost neveste ni nikjer zagotovljeno dejstvo. Cerkev se more videti rešeno in varno samo v Gospodovem križu in ne v sebi. Zato Cerkev moli zase in za svoje otroke. Vsi ti molivci skupaj so Kristusova Cerkev, ki prosi za očiščujočo, posvečujočo in varujočo milost.

4. Motiv Rahabe. Rešitev in očiščenje hotnice

Matej je v Jezusovem rodovniku z jasnim namenom izbral ženske like. To so: Tamara, Rahaba, Ruta in Betsabeja. Te žene so navedene, »da bi se pokazalo, da naj Kristus ne bi bil rojen samo iz Judov, ampak tudi iz poganov, ne samo iz pravičnih, ampak tudi iz grešnikov« (Anzelm iz Laona, In Mt 1, PL 162, 1239). Rhabanus

Maurus poudarja: »To se je zgodilo, da bi čisto v dobesednem smislu občudovali dobroto Gospoda, ki se je zaradi izničenja človeških grehov hotel roditi ne samo iz ljudi, ampak iz grešnikov in nečistnic« (Hom in Evang. 163; PL 110, 458) [str. 222].

Rahaba je v Novi zavezi omenjena trikrat. Za pavlinsko teologijo je priča opravičenja po veri: Rahaba je v Jerihi sprejela dva Jozuetova oglednika (Heb 11,31). Za teologijo, ki se navdihuje ob Jakobu, pa je bila opravičena zaradi del (Jak 2,25).

Origen je klasik teologije o Rahabi. Za njegovo kontemplacijo je pomembna vsaka podrobnost: »Rahaba pomeni prostranost, latitudo. Katera je ta prostranost, če ne Kristusova Cerkev, ki je bila zbrana skupaj iz grešnikov kakor iz hotnic ... Rahaba iz hotnice postane prerokinja ... Poglejmo, kako se je dogovorila z oglednikoma. Da jima skrivnost, nebeški nasvet, ki nima ničesar zemeljskega: 'Pojdita na gorovje,' se pravi, ne hodita po dolinah, izogibajta se nizkega, oznanjajta, kar je vzvišeno. In sama pritrdi na svojo hišo škrlatno znamenje, po katerem naj ubeži poginu svojega mesta. Ni izbrala drugega, ampak škrlatno znamenje, ki spominja na kri; videla je namreč, da za nikogar ni zveličanja, razen v Kristusovi krvi.« Temu se pridružuje teologija hiše, Cerkve: 'Vsi, ki bodo v tej hiši, bodo rešeni.' Če hoče biti kdo rešen, naj pride k hiši bivše hotnice. Tudi če je kdo iz judovskega ljudstva, pa hoče biti rešen, naj pride k tej hiši, da bo dosegel zveličanje. Naj pride k hiši, v kateri je Kristusova kri kot znamenje odrešenja. Nihče naj se glede tega ne vara, nihče naj se ne goljufa: zunaj te hiše, se pravi zunaj Cerkve, ni zveličanja. Kdor koli stopi ven, je sam kriv svoje smrti« (In Jos. hom 3,4 Baehr VII, 304–6; hom 6,4; ebd. 326) [str. 226–227].

Aktualnost očiščujočega vcepljenja v Cerkev se pri Origenu pokaže za vsakega posameznika: »Hotnica, ki je sprejela od Jezusa poslano ogledenike, je to storila, da v prihodnje ne bi bila več hotnica. Seveda je bila duša vsakogar izmed nas ta hotnica, dokler je živela v pregrehan in poželenjih. Toda sprejela je Jezusove poslane, angele, ki jih je on poslal pred svojim obličjem, da bi pripravili njegova pota« (Jos hom 1,4; ebd. 292) [str. 228]

Rahaba pomeni tudi Cerkev iz poganov. Misel o Cerkvi iz poganov kot spreobrnjeni nečistnici je tako splošna, da se je uveljavila tudi brez navezave na Rahabo: »Kar je Rahaba za teologijo Stare zaveze, to je Magdalena za Novo zavezo: spreobrnitev nekdanje nečistnice v dušo, ki ljubi Kristusa, še več, pod križem izrecno postane simbol umite Cerkve, ki je na velikonočno jutro ponesla oznanilo zveličanja apostolom in svetu« [str. 235]. Hieronim razlaga: »Nečistnica, ki umiva in z lasmi briše Odrešenikove noge, je podoba Cerkve, ki je zbrana iz poganov in sliši besedo: tvoji grehi so ti odpuščeni« (Hieronymus, Ep. 122,3 CSEL 56,66).

Večina patrističnih besedil o Rahabi in Magdaleni poudarja časovni prehod: nekoč je bila nečistnica, zdaj je svetnica. Isto velja za Cerkev iz poganstva: nekoč se je vdajala malikom, zdaj je čista za Kristusa. »Samo največji med cerkvenimi očeti presežejo to dvojno omejitev: Origen, za katerega je Stara zaveza v celoti in brez izjeme zgled in zrcalo za Cerkev: kar je bilo aktualno tedaj, je seveda tudi danes. In Avguštin, za katerega je mogoče reči isto iz nekoliko drugačnih razlogov.«⁶

Zares čista Cerkev je za Avgušтина in njemu sledeče razlagalce eshatološki pojem. Dokler Cerkev roma na tej zemlji, se giblje v dinamiki vsega bivanja in vse resničnosti, kakor pove Gregor Veliki: »Zato reci, o Cerkev: 'Črna sem, a lepa', črna po vaši presoji, a lepa po Božjem obsenčenju z milostjo ..., črna po zasluženju, lepa po milosti, črna sama v sebi, lepa po milosti, črna v preteklem, lepa v skladu s tem, kar sem postala v prihodnjem« (Cant, C. 1, v 5). Dokler je Cerkev kot stvarno občestvo vernikov na tem svetu, zre tudi stvarno v obe smeri, kakor pokaže Dionizij Kartuzijanec: Cerkev je vedno hkrati brezmadežna Cerkev in izmaličena Cerkev; vedno hkrati devica in hotnica: »Cerkev je namreč iznakažena, odvrnjena, brezkrvna in hotniška glede na vernike, ki ne pokažejo ljubezni in del ter so zamazani s pregrehami; njihove duše niso Kristusove neveste, ampak hudičeve prešuštnice« (In Cant, art 12; Opp VII, 368 B; art 18, 406B).

5. Motiv Ozeja. Odrešenje po združitvi s hotnico

Balthasar uvodoma pove: »V temi Rahaba je glavna oseba žena; po svoji veri ali po svojih delih je očiščena in rešena. Ona sama odpre vrata odrešeniku Jozuetu – Jezusu. Tudi Magdalena pride sama h Gospodu. V temi Ozej pada svetloba na moža in njegovo ponižujoče dejanje: Ozej je podoba Božjega usmiljenja in njegove vse do skrajnosti ponižujoče se ljubezni. Samo po tej ljubezni je hotnica Izrael, ki je podoba Cerkve človeštva, rešena in njeno potomstvo krščeno. Šele tu dobi tema svojo nepojmljivo globino. Ozej deduje po Božjem naročilu in je s tem Kristusova predpoda. A to, kar dela, ni ponižujoče samo zanj, ampak je tudi za druge dvoumno in polno nesporazumov. Zato je mogoče in logično, da cerkveni očetje tudi druge telesne združitve v Stari zavezi razlagajo v naobrnitvi na Kristusa in Cerkev, na primer Samsonovo združitev s Filistejko in zlasti z Dalilo, ki ga oropa njegove moči; Mojzesovo združitev z Etiopijko in celo prešuštno Davidovo združitev z Betsabejo« [str. 239s.].

Hieronim se sklicuje na več predhodnikov, zlasti na Origena, in pripominja: »Kdo se takoj na začetku knjige ne spotakne, ko je Ozeju kot prvemu izmed prerokov ukazano, naj si vzame za ženo prešuštnico, in Ozej temu ne nasprotuje, ... ne naguba čela, ampak gre strumno v hišo hotnice in pripelje vlačugo v tabor. In ne posveti je v zakonsko čistost, ampak se sam izkaže kot prostaški in razuzdan. 'Kdor se namreč druži s hotnico, postane z njo eno meso' (1 Kor 6,16)« [str. 241]. Bog se je v Kristusu zaročil s hotniško človeško naravo, kajti »dežela se nesramno kakor nečistnica obrača od Gospoda« (Oz 1,2). Ves človeški rod je zapustil občestvo z Bogom [str. 242]. Zato je Ozejevo dejanje znamenje, »kajti ta rod je s prešuštvovanjem bežal od svojega Boga in prešuštvuje še danes in bo še naprej prešuštvoval«, z žalostjo pripominja Rupert iz Deutza (Osee, PL 168, 22B) [str. 245].

Zaveza je dejansko prelomljena. Bog sam bo plačal ceno za njeno ponovno vzpostavitev. To je »do skrajnosti ponižujoče bistvo učlovečenja Boga. In samo to najskrajnejše ponižanje (prav v 'ho-

tniško meso') je bilo sredstvo in pogoj za preoblikovanje 'hotnice' v 'sveto', odpadlega človeštva v brezmadežno Cerkev« [str. 250].

Hans Urs von Balthasar je obravnaval to tematiko tudi v trilogiji, in sicer v *Herrlichkeit* (Veličastvo), kjer je v knjigi »Stara zaveza« spisal pomembno poglavje z naslovom »Stopnice pokorščine«. ⁷ Za dolgo zgodovino Izraelovih prelomov zaveze je bistvena nezvestoba. Prelomljena zaveza je zakonolom, prešuštvo. Kolikokrat se je to zgodilo! Bog sam *trpi* zaradi Izraelove nezvestobe. In nato pride preobrat: »Moje srce se v meni obrača, moje usmiljenje prekipeva. Ne bom storil po svoji plamteči jezi, ne bom zvrnil Efrajima v pogubo. Kajti Bog sem in ne človek, Sveti sem v tvoji sredi« (Oz 11,8–9). Sledijo slovesne besede: »To, kar tukaj vzplapola kot ljubezen onkraj jeze in se nanaša na božanskost Boga, na njegovo absolutnost, se tu razodene v nedojemljivi globini kot kabod Jhwh (veličastvo Boga). ... Tu se je začelo Božje zavzezanje, ki se ne bo umirilo pred Golgoto.« ⁸

6. Motiv Eve. Krivoverstvo kot hotništvo

Če Ženin ohranja nevesto Cerkev v njeni čistosti, mora ta vedeti, da je to popolna milost. Dialektika cerkvenega bivanja je v nedvomni resničnosti obeh polov: obstaja nezmotna Cerkev, ki jo sestavljajo zmotljivi ljudje! Pavel trajno računa s to dialektiko, ko pove: »Do vas čutim nekakšno Božjo ljubosumnost, ker sem vas kot čisto devico zaročil z enim možem, Kristusom, da bi vas postavil predenj. Bojim pa se, da se ne bi vaše misli skazile in oddaljile od preprostosti, vdanosti do Kristusa, kakor je kača s svojo zvijačo preslepila Evo« (2 Kor 11,2–3). Naslednja beseda pokaže, da Pavel misli na nevarnost zapeljevanja v krščanskem nauku, ko govori o »drugem Jezusu«, »drugem nauku« in »drugem evangeliju«. Edinost Cerkve je »preprostost« (*haplotês*) vašega mišljenja do Ženina; tuj nauk pa je nauk pod krinko Kristusa, Duha, evangelija; to je razklanost nevestine enovite preprostosti in s tem pravi propad, tekanje za tujim duhom, nezvestoba, pre-

šuštvo, tokrat pod podobo prve Evine nezvestobe. Pavel se boji prav tega odpada neveste, zaročene z Gospodom. Cerkvni očetje so v tej luči dojemali krivoverstvo kot najnevarnejše duhovno nečistovanje. Največ je o tem razpravljal Origen, ki je skrivnost razcepljenja na eni strani občutil kot nadaljnje trpljenje Besede v Cerkv, na drugi strani pa je imel posebno natančen čut za nezvestobo v skritem srcu, ko človek prisluškuje tujim duhovom: »Prav lepo je izoblikova človeška duša, ki ima čudovito lepoto. Nekateri prešuštni in nečedni ljubimci zaradi tega, pritegnjeni od njene miline, hlepijo po njej in bi radi 'nečistovali z njo'... V mesenem nečistovanju se uničijo telesa, v duhovni nečistosti pa se pokvari 'duhovni čut' in se duša sama rani« (Ezek. h. 7,6; Baehr, 8,396).

V zvezi s herezijo kot obliko nezvestobe in nečistosti se Pavel boji možnega odpada pri tistih, ki pripadajo nevesti Cerkv. Origen mu pritruje, ko pravi, da javno prešuštvo cerkvenega razkola izhaja iz notranjosti Cerkv, iz njene tajne ali očitne grešnosti. »Ločitev med svetostjo in herezijo poteka skozi vsak ud Cerkv. Avguštin je to Origenovo in splošno patristično pojmovanje Cerkv dopolnil v svojem nauku o obeh državah, ki obstajata v caritas in cupiditas, v ljubezni in poželenju. Prikrto in neugotvoljivo se ta ločitev odigrava v srcu vsakega posameznika ... Cerkev je res utemeljena v Mariji, a v svojih udih stalno nosi nagnjenje, da bi se pogreznila nazaj k Evi ali, v najboljšem primeru, da bi se od Eve hrepeneče stegovala k Mariji« [str. 255s.].

7. Tema Jeruzalem. Greh v Cerkv kot prešuštvo

»Vsa resnoba vprašanja nastopi tam, kjer nezvestoba ni več pretežno zunaj Cerkv, v hereziji, ampak jo vidimo v njej sami in postane neizogibno soočenje Cerkv s starozaveznimi besedili o Jeruzalemu. Vsi kristjani smo grešniki, in če Cerkev ne greši kot Cerkev, vendarle greši v vseh svojih udih in mora priznavati svojo krivdo po ustih vseh svojih udov« [str. 257s.].

Avguštin spodbuja Cerkev kot celoto, naj se v strahu in trepetu vedno spominja svojega izvora: »Sveta Cerkev smo mi. Častimo jo kot pravo nevesto onega Ženina. Kaj naj še rečem? Velika in edinstvena je ženinova naklonjenost: našel je prešuštnico, iz nje napravil devico. Naj ne taji tega, da je bila nečistnica zato, da mor-da ne bi pozabila na usmiljenje osvoboditelja. In kako ne bi bila nečistnica, ko pa je tekala za maliki in demoni? Nečistost srca je bila v vseh: v nekaterih nečistovanje mesa, v vseh pa nečistost srca. On pa je prišel in jo napravil za devico. V veri je Cerkev devica. V mesu ima malo posvečenih devic, v veri mora imeti vse za device, može prav tako kakor žene.« Sledi navedek 2 Kor 11,2–3. »Devica je torej Cerkev; devica je, devica naj tudi bo. Naj se varuje pred zapeljivcem, da je ne bo pogubil« (S. 113,7; PL 38, 1063–4). Ta »caveat« (naj se varuje) zadoni še krepkeje pri Ambrožu, ko svari device: »Cerkev ni ranljiva sama v sebi, drage hčere, ne sama v sebi, ampak v nas je ranljiva. Varujmo se torej, da naš padec ne postane rana za Cerkev. Caveamus igitur, ne lapsus noster vulnus Ecclesiae fiat« (De Virginitate 10,48 ; PL 16,278D) [str. 258s.].

Ta trepet Cerkve, ki v pokori »stoji nad seboj«, je že zelo zgodaj, pri Hipolitu, našel pomenljiv izraz. Spet je Magdalena tista, ki ob Kristusovih nogah nosi poteze klečeče Cerkve. »Objemam Kristu-sove noge; ne pusti me nazaj na zemljo, da ne podležem zapelje- vanju! Sicer me ujame kača in mi bo spet poskušala nastaviti past, spet po poskušala premagati Adama. Pelji me v nebesa!« Ambrož je mnoge Hipolitove besede o Visoki pesmi prevzel v svoja dela. Hieronim pa v vsej svoji odvisnosti od aleksandrijskega učitelja Origena vzklika: »Kolikor višje je kdo postavljen, toliko bolj se mora bati, da bi padel in da bi glede na svoj položaj nečistoval« (Ez 16; PL 25,137 BC). To nečistost razlaga enkrat kot krivoverstvo in dru-gič kot nenravnost v najširšem pomenu. Iz velikih Origenovih in Hieronimovih svarilnih pridig sije najgloblje občestvo usode med Cerkvijo v celoti in njenimi svetimi ali grešnimi udi. Cerkev ima svojo usodo v udi, tako kakor imajo udje svojo usodo v njej. Zato padajo grehi hčera in sinov na mater; in zato mora mati Cerkev v svojih udi moliti in prositi za lastno svetost.

Origen posebej govori tudi o ljudeh Cerkev. »O teh ljudeh govori, kolikor sestavljajo in predstavljajo Cerkev ... Govori pa tudi eksistencialno. Govoriti mora o samem sebi. Cerkev bi bila čista, če on ne bi bil tako nečist ... Kot najbolj nevreden se postavlja na zadnje mesto in sprejema nase vso krivdo« [str. 271]. Origen je »anima ecclesiastica«, človek Cerkev. Z njo se istoveti, ko se zavzema za soljudi.⁹

8. *Motiv Tamare. Grešnost Cerkev*

Od Cerkev kot izpolnitve Rahabe so cerkveni očetje pričakovali nasprotujoče si stvari: z ene strani, naj pozabi, da je bila nečistnica in se v prihodnje razumeva samo kot deviška nevesta in mati. Z druge strani pa ne sme pozabiti svojega izvora. Glede prvega pravi Hieronim: »Čudež vam pripovedujem, pravi čudež: če ona nečistnica samo hoče, more v hipu postati devica. Znova postane devica, spočne Božjega Sina in ga rodi« (Hieronymus, Tr. in Ps 86).

Isto se je še močenje pokazalo v Ozejevem motivu. Motiv Tamare pa je cerkvenim očetom podoba Cerkev iz poganov ali sinagoge. Ambrož je izdelal najbolj posrečen obrazec: »Ona Rahaba, v podobi nečistnica, v skrivnosti Cerkev, ... ni zavrnila spolnega občevanja z mnogimi, ki so prišli mimo. S čim številnejšimi se je združila, tem čistejša je postajala: brezmadežna devica brez gube, nedotaknjene sramežljivosti, očitne ljubezni, čista prešušnica (casta meretrix), nerodovitna vdova, rodovitna devica.« (In Luc 3,23; PL 15,1598) [str. 289].

9. *Motiv Babilona. Duh zmede*

Gerhoh von Reichersberg, reformatorski teolog z Bavarske, priznava, kako žalosten prizor je, »da v tvoji sredi, Jeruzalem, živi skoraj povsem babilonsko ljudstvo« (PL 194,40A) [str. 293]. Po njem govori Cerkev: »Jaz Cerkev se nimam za čisto kakor novacianci

ali katarci. Vem, koliko grešnikov imam v sebi, in ne zavračam pokore, temveč govorim: 'Odpusti nam našo krivdo'» (PL 193, 1135 AD) [str. 269].

Henri de Lubac razkriva *duha zmede*, ko opisuje »naše skušnjave v zvezi s Cerkvijo«, rekoč: »Z zaskrbljenostjo vidimo, kako se množijo simptomi zla, ki razsaja kakor epidemija. ... Duhovno življenje se suši in hira, tako da ničesar več ne vidimo v pravi luči ... Na tisočere načine vdira malodušje ... Na Cerkev začenjajo gledati od zunaj, da bi nato o njej sodili ... Tako smo na poti k zatajitvi vere ... Tu moramo biti pravi čas pozorni in takoj ukrepati.« In zdaj preizkušeni učitelj in zvesti sin Cerkve reče: »*Kristusova Cerkev, ki jo je Ženin hotel imeti popolno, sveto, brezmadežno, ima te lastnosti samo v svojem začetku.* ... Duša Cerkve je Kristusov Sveti Duh; njeni udje pa so zgolj ljudje. Vemo, da ljudje nikdar niso popolnoma dorasli nalogi, ki jim je zaupana. Ljudem seveda ne uspe uničiti Cerkve, ker v njih ni izvira njene posvečujoče moči.«¹⁰

10. Motiv Sulamite. Črna sem, a lepa

Za sklep svetopisemsko-patristične teme o čisti nečistnici (casta meretrix) naj bo navedeno še besedilo iz Visoke pesmi, kjer nevesta opiše sama sebe in duhovito prizna svojo dialektiko: to, da je črna, kaže na njeno nizko, podeželsko poreklo (»zagorela« je, ker jo je »sonce ožgalo«, Vp 1,6), h kateremu se sklanja kralj. Morda kaže njena barva tudi na veliko preizkušnjo (Job 30,30; Žal 4,8). A Ženin je vedno znova očaran nad njeno lepoto. Marija in vsi svetniki sestavljajo sijoče jedro »brezmadežne neveste«, ki naj se je oklepa in se ji pridruži vsaka »anima ecclesiastica«. Cerkev je vedno hkrati črna in lepa, kakor izrecno pove Origen (Cant h 2,4). V svojih udih je speciosa (lepa) ali turpis (sramotna) (Cant I,6). Janez Zlatousti govori o »gobavi Cerkvi«, Avguštin o »šepavi Cerkvi«, grešniki pa so pogosto označeni kot umazane noge Gospodovega telesa.

Tomaž Akvinski lepo razloži: »To, da naj bo Cerkev slavna, brez madeža in gube, je poslednji cilj, h kateremu nas vodi Kristusovo trpljenje. To bo torej šele v večni domovini, ne že na poti tja; tukaj pa bi po besedi 1 Jn 1,8 sami sebe varali, če bi rekli, da nimamo greha« (S. Theol. 3, q 8, a 3 ad 2) [str. 301s.].

Sveti Avguštin je pridigal svojim vernikom: »Celo svetniki niso prosti vsakdanjih grehov. Cerkev kot celota pravi: Odpusti nam naše dolge! Cerkev torej ima madeže in gube. A s priznanjem so gube izglajene, s priznanjem so madeži izmiti. Cerkev torej moli, da bi bila s priznanjem očiščena. In dokler živijo na zemlji ljudje, Cerkev moli tako.«¹¹

Cerkev je trajno pričevanje za to, da Bog ljubi in rešuje ljudi, čeprav so grešniki. Kristus Gospod je opral in očistil Cerkev, iz »hotnice« jo je napravil za čisto nevesto. Joseph Ratzinger povzema: »Hans Urs von Balthasar je v temeljitih analizah prikazal, da to ni samo zgodovinska trditev, češ 'Takrat je bila nečista – zdaj je čista', ampak da je s tem označena trajna bivanjska napetost Cerkve: Cerkev vedno živi od odpuščanja, ki jo preustvarja iz nečistnice v nevesto.«¹²

Cerkev je očiščena z dragoceno Jagnjetovo krvjo, je slavna Kristusova nevesta: »V njem imamo odrešenje, odpuščanje grehov, po bogastvu njegove milosti« (Ef 1,7).

Opombe

¹ Hans Urs von Balthasar, *Casta Meretrix*, v: *Sponsa Verbi. Skizzen zur Theologie II*, Johannes Verlag Einsiedeln ³1971, 203–305, tu 208. To besedilo povzema štiri predavanja, ki jih je imel Balthasar na Dunaju 13. oktobra 1948: 1. Das pastorale Problem des Subjekts der Kirche, 2. Kirchliche Existenz als Sendung, 3. Heilige Braut aus Sündern, 4. Sakramentale und personale Kirchlichkeit. Pri predelavi teh predavanj je za objavo leta 1961 poleg drugih virov uporabil tudi temeljno delo: Helmut Riedlinger, *Die Makellosigkeit der Kirche in den lateinischen Hoheliedkommentaren des Mittelalters*, Münster 1958.

² Hans Urs von Balthasar, *Casta Meretrix*, 207. Odslej bodo strani te razprave sproti navedene v oglatem oklepaju.

³ *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik*, Bd. III,2: Theologie, Teil 2: Neuer Bund, Johannes Verlag Einsiedeln, Trier ²1988, 83ss, 440–454.

- ⁴ Balthasar, Abecednik za verujoče v negotovosti, Družina, Ljubljana 1996, 73.
- ⁵ Balthasarjev predgovor k Adrienne von Speyr, Das Hohelied, Johannes Verlag Einsiedeln 1972, 5s.
- ⁶ Casta Meretrix, 237. Kot je znano, Balthasar še posebno ceni sijajnega Origena. V zvezi z lastnim izborom Origena »Duh in ogenj« von Balthasar pravi: »Zame ostaja Origen najbriljantnejši, najboljši razlagalec in ljubitelj Božje besede. Z nikomer mi ni tako udobno kakor z njim. Rad bi se postavil pod ti dve besedi, ki ga bistveno označujeta,« prim. Zu seinem Werk, Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg ²2000, 131. Ali še enkrat: »Origen (zame kakor nekoč za Erazma pomembnejši od Avgušтина) je postal ključ za celotno patristiko, zgodnji srednji vek, vse do Hegla in Karla Bartha« (prav tam, 76).
- ⁷ Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik, Bd. III,2: Theologie, Teil I: Alter Bund, Johannes Verlag Einsiedeln, Trier ²1988, 197–282. Poglavje »Die Treppe des Gehorsams« (Stopnice pokorščine) je bilo avtorju posebno dragoceno.
- ⁸ Herrlichkeit, Bd III,2, Teil I, 227.
- ⁹ Henri de Lubac, Geist aus der Geschichte. Das Schriftverständnis des Origenes, Johannes Verlag Einsiedeln 1968, Origenes als Mann der Kirche: 63–113.
- ¹⁰ Henri de Lubac, Die Kirche. Eine Betrachtung, Johannes Verlag Einsiedeln 1968, 259 in 260.
- ¹¹ Augustinus, Sermo 181,5,7 (PL 38,982). Prim. Hans Urs von Balthasar, Casta Meretrix, 300. Tudi Joseph Ratzinger, Freimut und Gehorsam, v: JRGS 8/1, 456s.
- ¹² Joseph Ratzinger, Freimut und Gehorsam, v: JRGS 8/1, Herder, Freiburg 2010, 455. Glej tudi: Joseph Ratzinger, Was heißt Erneuerung der Kirche?, v: JRGS 8/2, 1186–1202.